

УДК 627.32(471.41).83

Ірина Прайман,
аспірантка НБУВ

ЖИТОМИРСЬКА ПУБЛІЧНА БІБЛІОТЕКА: ІСТОРІЯ СТВОРЕННЯ

У статті досліджуються питання створення однієї з перших на Волинській губернії російських бібліотек.

Ключові слова: бібліотека, Російська імперія, історія бібліотечної справи.

XIX ст. в історії Імперської Росії позначалося низкою позитивних подій в освітньому та культурному житті країни. Ця епоха, спонукаючи створення в губернських містах мережі публічних бібліотек, які у своєму розвитку пройшли два періоди: 1) час до 60-х років XIX ст., коли бібліотеки виникали з ініціативи правлячих осіб, 2) після 60-х років – адміністративний період, у який було засновано більшу частину таких бібліотек [1, с. 259]. Саме в другий період були відкриті публічні бібліотеки в Україні: 1863 р. – у Кам'янці-Подільському, 1866 р. – у Києві, Харкові, Житомирі, 1872 р. – в Херсоні, 1877 р. – у Чернігові [8, с. 10].

Метою даної публіки є більш детальна аналітика історії створення Житомирської російської публічної бібліотеки – однієї з перших на Волині.

П історія книги даного 1866 р., коли 16 (23) копій в присутності багаторосійської публіки, яка нарадалася з усіх усіх сторін, відбулося вибачення. Їх освітнім колом [8, с. 11] та було урочисто відкрито бібліотеку в губернському місті Житомирі. До того часу публічною бібліотекою в місті була бібліотека Першої житомирської полкової гімназії, яка створена на 1866 р. нараховувала «4534 твору у 9486 томах російською, польською, французькою, німецькою, латинською, грецькою та італійською мовами; 204 томи періодичних видань у 2439 томах, а також 47 атласів і 105 топографічних карт» [2, с. 24]. Крім того, журналі бібліотека читальної друкованої семінарії, а також приватні книжкові колекції відомих житомирців – лікаря В. Галю, священика Баронського, а також Н. Собєскача, Е. Волка, В. Гурьмєна, К. Комарницького.

Активні перемовини щодо відкриття публічних бібліотек розпочалися ще в першій половині XIX ст., проте часом повним мережі публічних

бібліотеки мали повністю покрити другу половину того ж «стоїтка», оскільки саме тоді вони масово відкривалися на землі у великих губерніях, а й у малих і помісних містах.

У 60-х роках XIX ст. Житомир містом не виділявся серед інших губерніальних міст. Належав середню, не різноманітну дисципліну, становило від 30 до 40 тис. осіб, тут були і поляки, і російські, євреї, татари, німці. Усе це – населення, яке мало між собою багато мало спільного, майже нічого, так характеризує Житомир В. Родзковський у своїй праці «Публічна бібліотека в Житомирі (з привиду її 25-річчя)» [1, с. 260]. Найбільше освічене було польське населення міста, а також членивники, що приїздили з великоруських губерній. Вони повільно засвоювали польську мову, швидко, для всіх сторібок були відкриті для товариства, відоміші роками... [1, с. 261]. Отже, у Волинській губернії активно поширювалися польська культура та мова, з чим і пов'язана боротьба російської влади. Важливу роль у цьому процесі, до речі, відігравало заснування публічних бібліотек. Саме вони мали на меті відвернути та розвинути освіту на засадах російської державності [8, с. 3]. Ця ідея виконала у своєму місці від 11 квітня 1864 р. до великого губерняльного М. Чернова генерал-губернатор підписав указного пром. М. Акимов. На такий промис відкрити школу на відкриття бібліотеки в Житомирі.

У результаті звернення на найвищому державному рівні було вирішено відкрити три бібліотеки в складно-важкому промис відкрити на їх утримання 9 тис. руб., а щорічно протягом трьох років, щорічно відкрити до 1 до 3 тис. руб. Крім того, М. Чернов звернувся до житомирської громади з проханням сприяти відкриттю бібліотеки та, за можливості, жертвувати кошти на її заснування.

Остаточно підібрав кошти розробився примірний статут бібліотеки, що відкривав освітній процес в діяльності. Нарешті, 5 липня 1865 р., його було офіційно затверджено міністром внутрішніх справ.

Основні положення статуту виводять дослідник І. Рудченко у своїй роботі «Десять років Житомирської Російської публічної бібліотеки (1866–1876)»:

- бібліотека створюється під безпосередньою опікою генерал-губернатора;
- складається з російськомовних книг;
- її чинники є особи, які щорічно вносять не менше 5 руб., а пожитковими чинниками-засновниками – особи, які однократно пожертвували 100 руб.;
- замість бібліотечно-розпорядчий комітет, що складається з п'яти

осіб (з 1868 р. до складу комітету введено постійного представника – директора міської гімназії);

– бібліотека має щорічно скликати збори, на яких заслуховуватися звіт про її роботу, які друкуються в міській губерняльній відомостях;

– право користуватися бібліотекою має все доросле населення (з 14 років), але можливість безплатного доступу до книжок та періодичних видань надається лише членам Бібліотеки; а лише осіб беруть плату за користування її послугами [8].

15 жовтня 1863 р. повітовий губернатор скликав засідання, у якому брала участь заповідник бібліотеки, де було обрано розпорядчий комітет. 22 жовтня того самого року відбулося його перше засідання, на якому розглянуто питання початкового обладнання бібліотеки, що призвело до кінця 1866 р. У цей час укладаються «Додатки правил бібліотеки», які 3 лютого 1866 р. затверджує губернатор.

З часу свого заснування бібліотека розвивалася в одному з фінансів губернаторського будинку на вулиці Катерині [4, с. 16], а в подальшому спеціально пристосовано приміщення з великою кількістю кімнат через 30 років – у 1897 р. Для цього збудували двоповерхову мурав'яну будівлю на Пушкінській вулиці (рис.). На першому поверсі розташовувалося книгозберігальне відділення для абонементів, квіткова для сторожа бібліотеки, на другому – читальня зал та музей, який саме тоді формувалися [9, ар. 3]. Навіть тут обклали бібліотеку для дітей.

Рис. 1

Кажетимов фонд приватної бібліотеки м. Житомир сьогодні був найбільшим і налічував усього 2223 книги – популярні наукові книжки,

художній творчості російських письменників, деякі історичні твори. Користувалися ними 610 читачів. Читально відділували лише 59 осіб [5, с. 18].

До 1867 р. бібліотека в м. Житомир, як і інші публічні бібліотеки підляково-волинського краю, перебувала в підпорядкуванні Міністерства народної освіти, а з 1867 р. – Міністерства внутрішніх справ. У 1871 р. до адміністративного поділу долучився наслідок з боку духовництва [3, с. 36].

Таким чином, публічна бібліотека м. Житомир має майже 150-річну історію. За цей час вона перебіла у велику сучасну приміщення на Новому бульварі (1978) та значно розширила свої фонди. У 1937 р. (рік утворення Житомирської області) бібліотека отримала статус обласної і стала інформаційно-методичним та координаційним центром з питань бібліотечництва та бібліографії для бібліотек усієї області і відомств області. Розпорядженням голови Житомирської обласної державної адміністрації від 22.11.2003 р. № 393 «Про призначення обласній універсальній науковій бібліотечі Житомирської обласної ради імені Олеси Олександрівни Бібік» було призначено в.г.а О. Савченко – високого кваліфікації, учасника українського національного руху, виключеного громадянсько-політичного діяча, вченого, мистця і публіциста [7].

Список використаних джерел

1. Бодяковський Я. Публічна бібліотека в Житомирі (По поводі ей 25-ліття) / Владислав Бодяковський // Книжкова старовина, 1891. – т. 34. – С. 254–283.
2. Карпін О. М. Бібліотека на Волині в першій половині XIX ст. / О. М. Карпін // Діяльність бібліотек по збереженню культурної спадщини і відродженню духовності народу : матеріали Воєнградської наук.-критич. конф. до 150-річчя Житомирської обласної наукової універсальної бібліотеки 23–25 травня 1996 р. / відп. ред. Костриця М. Ю. – Житомир : БІБФ «Бібліограф», 1996. – С. 23–24.
3. Карпін О. М. Становлення і розвиток Житомирської публічної бібліотеки та її культурно-набуттєвий потенціал у XIX – на початку XX ст. / О. М. Карпін // Наук. вісн. Волинського нац. ун-ту ім. Лесі Українки. Серія: Історичні науки. – 2008. – № 11. – С. 34–35.
4. Костриця М. Ю. Обласна наукова бібліотека: сторічки історії / М. Ю. Костриця // Діяльність бібліотек по збереженню культурної спадщини і відродженню духовності народу : матеріали Воєнградської наук.-критич. конф. до 150-річчя Житомир. обл. наук. універсальної б-ки

23–25 травня 1996 р. / відп. ред. М. Ю. Костриця. – Житомир : ББФ «Поліграфіка», 1996. – С. 15–17.

5. Писоваров В. А. Старинная земля (130 років Житомирській обласній універсальній науковій бібліотеці) / В. А. Писоваров // Далекість бібліотек по збереженню культурної спадщини і відкритості духовності народу : матеріали Всеукраїнської наук.-красн. конф. до 130-річчя Житомирської обл. наук. універсальної б-ки 23–25 травня 1996 р. / відп. ред. М. Ю. Костриця. – Житомир : ББФ «Поліграфіка», 1996. – С. 17–19.

6. Радзівако А. А. В історії публічних бібліотек України у другій половині XIX ст. – першому десятиріччі XX ст. (з архівних матеріалів) / А. А. Радзівако // Історія бібліотечної справи в Україні : зб. наук. тр. – Київ, 1993. – Вип. 1. – С. 9–15.

7. Реінтродукція готівки Житомирської обласної державної адміністрації від 22.11.2007 № 193 «Про присвоєння обласній універсальній науковій бібліотеці Житомирської обласної ради імені Олени Ольжич» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL:kyr.dn.ua/dnlib.com-ua.gov.ua/doc.php. – Дата доступу: 7.07.2012. – Назва з сайту.

8. Рудченко Н. Дарять лет Житомирской Русской публичной библиотеки (1866–1876) / Нина Рудченко. – Житомир : Губернская типография. – 1876. – 55 с.

9. Центральний державний історичний архів України у Києві, ф. 462, оп. 687, спр. 57.